

De torens van het middeleeuwse Geraardsbergse stadhuis

Marc VAN TRIMPONT

De Geraardsbergse historicus Victor Fris (1877-1925) heeft op grond van de stadsrekeningen van 1397-1398 een beschrijving gegeven Geraardsbergen er vermoedelijk uitzag in de 14de eeuw. Komende van de Brugstraat belandt hij op de Markt en situeert aan zijn linkerhand het ‘Schepenenhuus’ of stadhuis waarvan hij zegt dat het toen (net als vandaag) vijf kleine torentjes had en hij preciseert: “vier hoektorentjes en een middentorentje”¹. Dit blijkt echter niet uit de bronnen waar hij, ter staving van zijn bewering, naar verwijst. Deze bronnen, posten 2, 505 en 524 van de door hem opgesomde stadsrekeningen², spreken inderdaad telkens en alleen van “up den torre” of “op de toren” en niet van vier hoektorentjes en een middentorentje. De bewering van Fris strookt ook niet met de afbeelding die Joos de Momper (1564-1635) omstreeks 1590 van het stadhuis maakte als onderdeel van zijn doek, het zogenaamde *Gezicht op Geraardsbergen*³. Op deze afbeelding zijn immers vier burchtmatige hoektorens te zien welke in de fundering wortelen (zie illustratie). Daar het hier om vierkante torens gaat, is een vermoeden gewettigd dat het gebouw dateert van vóór 1350

want van die datum af werden geen vierkante maar ronde torens gebouwd; deze laatste boden immers een betere afweering tegen kanonschoten⁴. En ten slotte krijgt de bewering van Fris evenmin bevestiging in de beschrijving van het stadhuis welke we aantreffen in de middeleeuwse geschiedenis van Geraardsbergen (1627), ons nagelaten door Joannes van Waesberghe (†1639), want ook hier is duidelijk en alleen sprake van

vier torens: ‘Videtur hoc foro Domus Civica, sive senatoria ampla profunde in aerem educta quadriturris,...’, wat staat voor: ‘Op dit marktplein staat het ruime senaatsgebouw met vier torens’⁵. Over het antwoord op de vraag of het middeleeuwse Geraardsbergse stadhuis vier torens had dan wel vijf torentjes, kan, op grond van wat hier is uiteengezet, nu toch weinig twijfel bestaan.

Het middeleeuwse Geraardsbergse stadhuis. Detail uit ‘Gezicht op Geraardsbergen’ van Joos de Momper de jonge. (ca. 1580-1585)

¹ V. FRIS, *De oudstbewaarde stadsrekeningen van Geeraardsbergen* (1 mei 1397 tot 1 mei 1398), Gent, 1912, p.IV.

² V. FRIS, o.c., p.3,57,59.

³ Terloops gezegd, dit schilderij werd (wordt?) vaak doch verkeerdelijk voorgesteld als zou het om een jachttafereel gaan. Volgens de huidige bezitter die het doek via erfenis heeft verworven, zou het schilderij een geheime opdracht zijn geweest voor militaire doeleinden (een soort “luchtfoto” van toen), voor rekening van de Franse koning; dit is althans wat de huidige bezitter aan ondergetekende heeft verklaard en bevestigd, zich hierbij steunend op de familieoverlevering.

⁴ 1350 is het jaar waarin het kanon zijn intrede deed bij de oorlogsvoering. (Met dank aan ons medelid Jean-Pierre (Jan) van de Pontsele).

⁵ J. VAN WAESBERGHE, *Gerardimontium sive altera imperialis Flandriae metropolis eiusque castellania*, Brussel, 1627 (anastatische uitgave, 1996), p.34.